



«ДЕНСАУЛЫҚ ЖӘНЕ  
ӨМІР ДАҒДЫЛАРЫ»  
КІТАПТАР СЕРИЯСЫ

# МИНСІЗ АДАМ НОҚ

**Перфекционизм  
туралы балаларға  
арналған әңгіме**







БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН  
«ДЕНСАУЛЫҚ ЖӘНЕ ӨМІР ДАҒДЫЛАРЫ»  
КІТАПТАР СЕРИЯСЫ

# Nobody's Perfect

A story for children about  
perfectionism



by Ellen Flanagan  
illustrated by Erica Pelton Villnave



American Psychological Association  
Washington, DC

# Мінсіз адам жоқ

Перфекционизм туралы  
балаларға арналған  
әңгіме



Авторы Элен Флэнаган Бернс  
Көркемдеген Эрика Пэлтон Вильнав

**B** BILIM  
FOUNDATION

Астана  
2018

**ӘОЖ 159.9**  
**КБЖ 88.8**  
**Е 96**

Кітапты баспаға әзірлеген – «Bilim Foundation» қоғамдық қоры  
Жоба жетекшісі – Кенжеханұлы Р.  
Аудармашылар – Калкеева К.  
Редакторлар – Смадилова К.С.  
Пікір жазғандар –

**Әллен Фленаган Бернс**

Е 96 **Мінсіз адам жоқ. Перфекционизм туралы балаларға арналған әңгіме:**  
– Астана: Bilim Foundation. – 2018 жыл. – 55 бет.

ISBN 978-601-7989-06-4

Аружан Мұратқызы – әркез алдыңғы қатарда жүргісі келеді. Әлдебір істе кенже қалып қойса еңсесі түсіп, салы суға кетеді. Жеңілемін-ау деп қауіптенсе, жаны қалайтын істі де орындаудан бас тартады. Ондай сәттерде тым сылбыр. Әркез өзін өзгелермен салыстыра береді. Әрбір ісінің мінсіз бола қоймайтынына жаны ауырады.

Анасы мен ұстаздарының көмегімен Аружан бәрінен асып түсуге ұмтылмай-ақ, көңілі ауған істі ғана істеуді үйренеді.

**ӘОЖ 159.9**  
**КБЖ 88.8**

ISBN 978-601-7989-06-4

© Magination Press, 2011  
© «Bilim Foundation» ҚҚ, 2018

## МАЗМҰНЫ

Құрметті оықрман .....	8
<b>Бірінші тарау</b>	
Өнер көрсету.....	11
<b>Екінші тарау</b>	
«Бар болсаң шоқ бол, шоқ болмасаң жоқ бол!» .....	15
<b>Үшінші тарау</b>	
Жеңімпаздар мен жеңілгендер.....	19
<b>Төртінші тарау</b>	
Тек бес алғым келеді .....	23
<b>Бесінші тарау</b>	
Уақыт жетпейді .....	27
<b>Алтыншы тарау</b>	
Мінсіз күшік .....	31
<b>Жетінші тарау</b>	
Қажыған аспаз .....	35
<b>Сегізінші тарау</b>	
Қойылым жұлдыздары .....	39
<b>Тоғызыншы тарау</b>	
Жаман емес .....	45
<b>Оныншы тарау</b>	
Шаттық күйі .....	51



## *Құрметті Оқырман!*

**О**тбасың мен достарыңның мінсіз болуын, тек беске оқуды, тобыңдағы үздік ойыншы, ең ақылды, ең әдемі, ең талантты бала атануды арамандап па едің? Негізі барлығымыз да қандай да бір саланың ең үздігі болуға ұмтыламыз. Бірақ Аружан Мұратқызы сияқты барлық жерде мінсіз болуға жанталасқан әрбір бала бұл арманға қол жеткізу өте қиын екенін түсінеді.

Барлық істе үздік атануға ұмтылған Аружан күйгелек әрі ашушаң бола бастады. Мінсіз болу оңай дейсің бе?! Талантты күйші бола тұра, барлық жерде де алдыңғы қатардан көрінгісі келді, мектепте керемет жоба жасауға, көрсетілімде басты рөл алуға, ең талантты күйші болуға ұмтылды. Мұншама тыраштану адамды қатты қалжыратады. Ең үздік атанамын деген Аружанның әлек-шәлегі шықты. Баршаға сүйкімді көріну үшін жанталасқаны сонша, бала болып ойнауды да ұмытып кетті. Ал кейде әлденені қате істеп қоям ба деп қорғалақтап түк те істемей отырып алатынды шығарды. «Қате қадам жасасам адамдар менің таңғажайып бала емес, көптің бірі екенімді біліп қойып, теріс айнала ма?», – деп қатты қорқатын. Ол өзінің қарапайым адам екенін мойындағысы келмеді.

Уақыт осылай өте берді. Аружан күндердің бір күнінде қателесу – соншалықты қорқынышты емес екенін түсінеді. Иә, қателескен дұрыс емес, бірақ оның бір жақсы жері қателіктеріңнен сабақ аласың ғой. Кесені сындырып алу, қамыр илегенде тұзын көп салып жіберу немесе баскетболдың үздігі атанбау жанды жабырқатады. Бірақ Аружанның ұстазы айтқандай, «өмір осындай ғой». Қателіктердің де үйретері көп. Олар бізге дұрыс жолды көрсетіп, есеюімізге көмектеседі. Кішкене бір ерекшелігіміз бізді көрер көзге сүйкімді етеді. Құлағын қозғалта алатын (онысына бәрі мәз-мейрам болып күледі) тамаша досым бар! Шашым бұйра болмағанымен, ерекше жылтырайды. Ал анамның сыңғырлаған күлкісі мені де қуанышқа бөлейді! Мұның бәрі бізді бақытқа жетелейтін, ерекше ететін жайттар.

Аружан ақырында барлық істе үздік болу мүмкін емесін түсінді. Есесіне өзі шынымен ұнататын кейбір салада қара үзіп кете алады. Мұның барлығын оған жақындары ұғындырды. Жаңа достар табудың, көңіл көтерудің және жаңа нәрсені үйренудің жолы көп екеніне әйтеуір көзі жетті.

Сен де Аружан сияқты әр нәрседі үздік болуға ұмтыла берсең, тезірек өзгеруге тырыс. Жаңалықтар ашудан қорықпа. Қателесе қалсаң, салың суға



кетпесін. Жүрегің қалайтын дүниені тапқан кезде, оған қанша уақыт жұмсасаң да, жаның жадырайды, еш шаршамайсың. Өзіңе-өзің ұнаған сәттен бастап көңілің де көтеріңкі болады, шат-шадыман жүресің, жадырап сала бересің.

**Құрметпен (бұрынғы перфекционист),  
досың Эллен**

---

### *Автор туралы*

**Эллен Флэнэган Бернс** – мектеп психологы және кәсіби терапевт-массажист. Перфекционизм мәселелерін кәсіби тұрғыда зерттеп, көптеген баламен жеке жұмыс жүргізген маман. Мінсіздікке жанталаса ұмтылған балалармен жұмыс істеуде мақсатты және когнитивті емдік іс-шара ретінде балаларға арналған кітап нағыз көмекші құрал бола алады деп сенеді. Бернс ханым Делавер штатындағы Ньюаркта отбасымен бірге тұрады.



### *Көркемдеуші туралы*

**Эрика Пельтон Вильнав** Мэриленд институтының өнер колледжінде оқып жүргенде-ақ балалар әдебиетіне қызыға бастайды. Онда ол иллюстрация жасау өнерін оқыған еді. Оның ерекше көріністерге, жарқын түстерге толы суреттері жаңа әлемге жетелей жөнеледі. Суретшінің анимациялық жұмыстарындағы кейіпкерлер әр балаға тән. Кітаптағы суреттерге қарап кейіпкерлермен тілдесіп, оқиғаның ортасында жүргендей сезінесің.







# ӨНЕР КӨРСЕТУ

– Сахнада – Аружан Мұратқызы, – деді Зәуреш апай.

Аружан домбырасын құшақтап ортаға шықты. Айналасына қарап анасын, әкесі мен інісі Шыңғысты, сондай-ақ Зәуреш апайдың өзге де шәкірттерінің ата-анасын байқады. Өнеріне тәнті етер жұлдызды сәт туды деген осы емес пе?! Аружан бұл күнді ұзақ күткен еді.

Ол «Балбыруын» күйін шерте жөнелді. Делебенді қоздырар, жігерге толы күйді екпіндете орындап шықты. Күй от-жалындай қызуға толы еді. Сол сезімді беруге барынша тырысты.

Зәуреш апай күйді орындағанда нота дәптерін пайдалануға рұқсат етсе де, «жеңілдің асты, ауырдың үстімен» жүргісі келмеген Аружан шығарманы түгел жаттап алған болатын. Бір жағынан ересек оқушылар сияқты ойнай алатынын да дәлелдегісі келді. Олар әдетте күйлерді жатқа шертеді ғой. Екінші кезекте «Бала Мишка» күйін орындауы керек. Бұл күйді жұрттың көңілін көтеретін қалыпта, жеңіл және жылдам орындады. Күйді аяқтай бере, саусағы сырғып кетіп, кездейсоқ басқа пернені басып қалды. Өттеген-ай! Жап-жақсы әуенді басқа бір дыбыс бүлдіріп жіберді. Аружан тұтас шығарманы нашар орындап қойдым-ау деп күйінді. Қызарып кетті, тіпті ашуы да бұрқ ете қалғандай. Көңілі нілдей бұзылды. Жүрегі май ішкендей кілкіді.

Зәуреш апай келесі орындаушыны сахнаға шақырғанда ғана иығынан ауыр жүк түскендей, ата-анасының қасына үнсіз отыра қалды.

– Тамаша орындадың! – деп сыбырлады әкесі. Анасы да құптап басын изеді.

Аружанның жүрегі әлі өрекіп тұр еді. «Бәрін бүлдірдім!». Өзге оқушылардың көзіне түскісі келмеді. Шығарманы қате орындап, достарының да

көңіл-күйін бұзған жоқ па? Талай уақытын жұмсап, осы күйді үйренген еңбекті еш қылғаны-ай. Ендігәрі домбырада тапжылмай отырып үйрену керек, сонда өзгелер секілді үздік ойнап шығар. «Тәжірибелі футболистер қателеспейді ғой, мен де солардан үлгі алуым керек», – деген шешімге келді.

Күйлерін орындап біткен соң Зәуреш апай барлығын астан дәм татуға шақырды. Үстелдегі тәрелкелерде тәтті-тұрым толып тұр. Дәл ортада шабдалы шырыны бар үлкен ыдыс. Шырынға тәтті балмұздақ пен мұз қосқан.

Аружан достарымен сөйлескісі келмеді. «Өзгелердің де менімен сөйлескісі келмес», – деп ойлады ол. «Жолы болмаған адаммен кім сөйлесе қояр дейсің?», – деді іштей. Шырыннан ұрттап қойып, өзімен-өзі шеткері тұрған еді.

Қасына Арайлым келе қалды. Ол Аружаннан бұрын сахнаға шыққан болатын.

– Өте жақсы орындадың, – деді Арайлым.

– Есесіне «Бала Мишкада» бүлдірдім. Құрттым ғой, – деді Аружан.

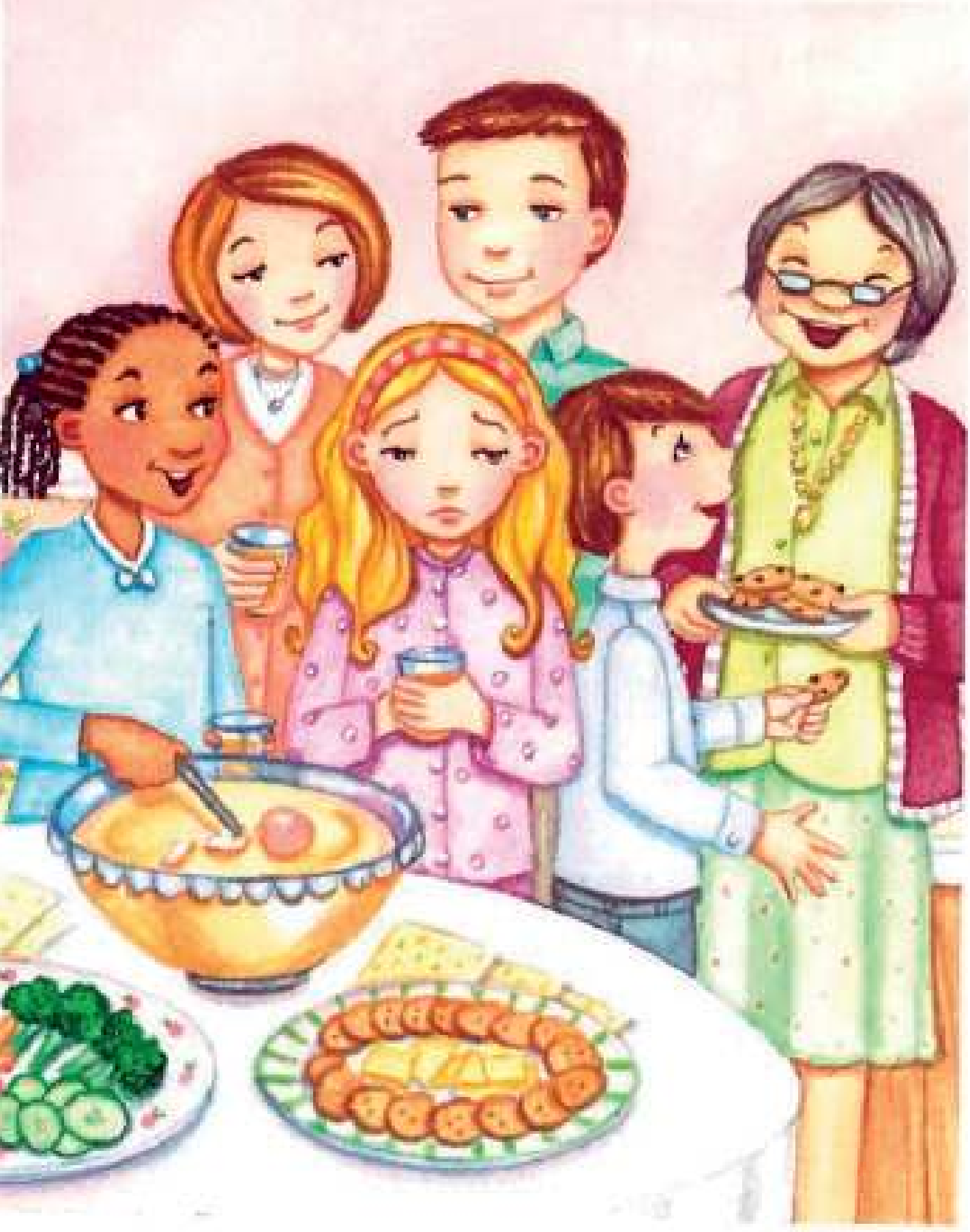
– Қойшы, байқамадым, – деп Арайлым таң қалды.

Сосын:

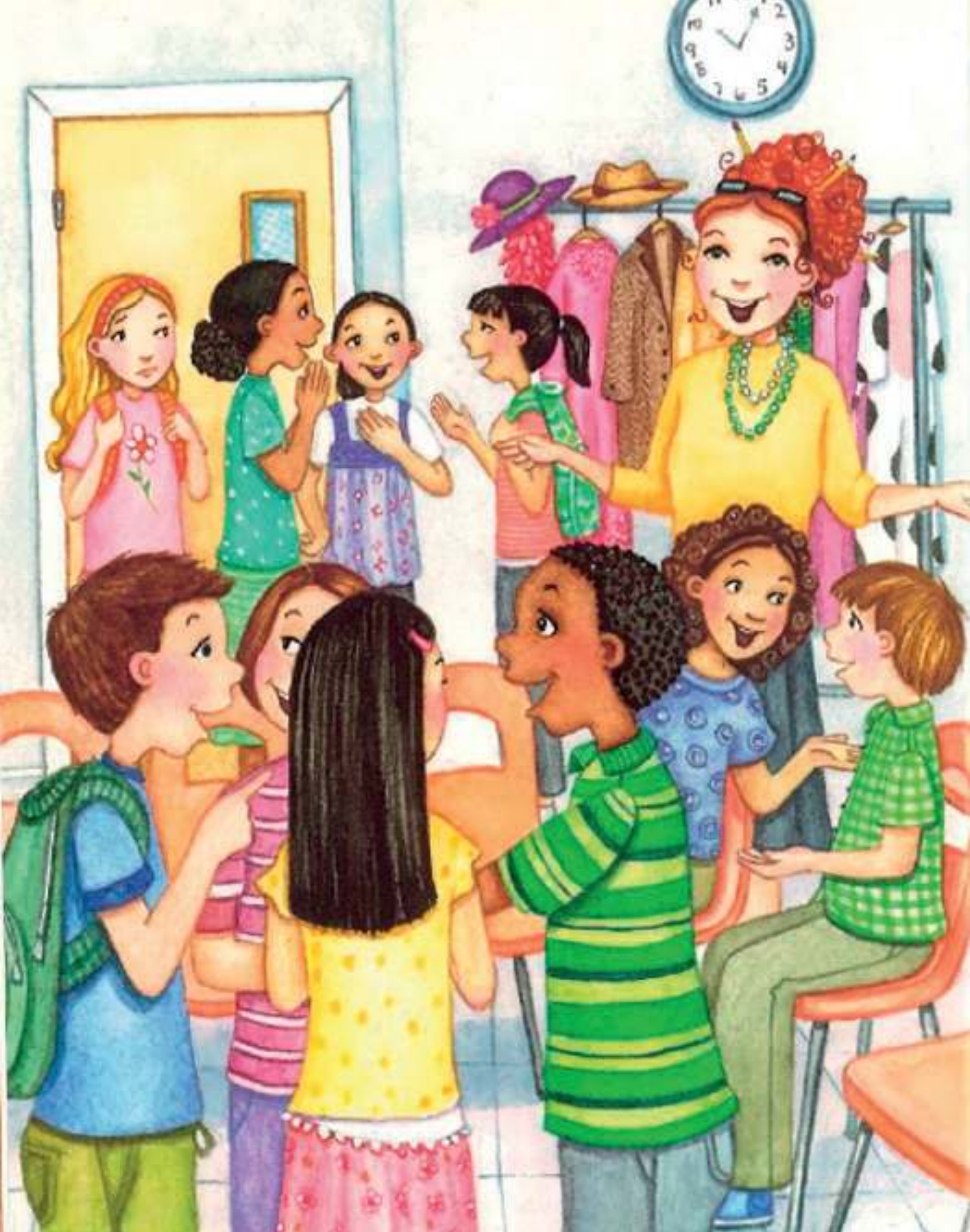
– Ештеңе етпейді, мен де қателестім, – деп емен-жарқын әңгімеге тартты.

«Көңілімді аулап тұр», – деп ойлады Аружан. Ол Арайлымның күйін тыңдады ғой, мүлтіксіз орындады. Арайлым домбыраның құлағында ойнайтын дәулескер күйші деп есептеді Аружан.

Шырынды бір ұрттап қойып, қолындағы тәттісін жеп тауысқан Аружан кетуге оқталды. Көңіл-күйі жоқ еді, әсіресе Зәуреш апайдың көзіне түскісі келмеді. «Апайдың сенімін ақтамадым» деп есептеді.







## Екінші Тарау



### «БАР БОЛСАҢ ШОҚ БОЛ, ШОҚ БОЛМАСАҢ ЖОҚ БОЛ!»

Келесі күні мектепке зорға барды.

– Қане, тыныш! Орындарыңа отырыңдар! – деді Адина апай. Оқушылар демін ішіне тарта қалды. Алдыңғы аптада қойылымға адам іріктеген. Бүгін соның қорытындысы шықпақ. Көктемде «Күн астыңдағы күнекей қызды» қоймақ, кімнің қандай рөлге бекігенін білгісі келіп бәрі орындарына отыра қойды.

– Ал, мені тыңдаңдар, – деді Адина апай қайталап.

Ол театр үйірмесінің оқытушысы және қойылымның режиссері еді. Қызыл түсті шашы бұп-бұйра болатын. Қобырамасын деп шашын төбесіне жинай салатын әдеті бар. Кейде шашын ұстап тұру үшін бір-екі қарындаш қыстырып қояды. Сонысына қарамастан сабақ бітер уақытта шашы босап, бір-екі талы иығында бұйраланып жататын. Мұнысы Адина апайдың көркіне көрік үстейтін еді.

Оқушылардың көбі театр үйірмесіне қатты қызығады. Себебі, Адина апай әр баланың талантын тап басатын. Оның үйірмесіне бәрі қуана жүгіре жөнелетінінің тағы бір себебі – Адина апай балалардың қателігін ешқашан бетіне баспайтын. «Қателеспейтін адам болмайды», – дейтін ұстазы. Ол Альберт Эйнштейн, Элеонора Рузвельт сынды ұлы адамдардың да қателескенін, оны өздері де мойындағанын үнемі мысалға алатын. Сондықтан да театр үйірмесінде ешкім қымсынып қымтырылмайтын еді. Әлдебіреу қателесе қалса, Адина апай дауыс көтерген емес. Мысалы Есей жаттауға берген сөзді үнемі ұмыта берсе, Нұргүл сықылықтап, күлкісін тия алмай қойса немесе Сара Жалмауыз кемпірді мейірімді әжеге айналдырып жіберсе де Адина апай қабақ шытқан емес. Ол балалардың рөлді әйтеуір бір орындай алатынына сенетін. «Ештеңе етпейді, өмір осындай ғой», – дейтін



жай ғана. «Өмір осындай ғой» деген сөз тіркесі оқушылардың қағытпа сөзіне айналды. Балалар да өз қателіктеріне күле білуді үйренді. Бірақ Аружан ондай бала емес еді.

Адина апай спектакльдер туралы көп білетін, себебі ол жергілікті театрдың актрисасы және режиссері болатын.

– Дәліздегі хабарландыру тақтасында қойылымға бекіген қатысушылар тізімін іліп қойдым. Сабақтан кейін барып танысарсың-дар. Қойылымға қатысқысы келген баршаға алғыс айтамын. Бұл қойылым тамаша болар деп сенемін, – деді ол.

Әрине, сабақтың соңына дейін ешкім күткісі келмеген еді. Барлығы кү-бірлеп, қозғалақтап, қарсылығын білдіріп қалып жатты.

Аружан басты рөлден үміттенді. Күнекейдің рөлін сомдағысы келді. Спектакльдегі ең маңызды рөл осы деп ойлады. Ол Алматыда бұл қойылымды отбасымен тамашалаған болатын. Күнекей рөлін оп-оңай сомдап шығамын деп сеніп жүрген.

Мұндайда сабақ та бітпей қояды. Міне, әрең дегенде қоңырау да соғылды-ау! Барлығы бірдей сыртқа лап қойды. Хабарландыру тақта-сының маңына топырлап жүргендер көп. Бірін-бірі итерген оқушы-лардың бәрінің де көзі тақтада. Кейінірек тұрғандарға тақтадағы жазуды көру мүмкін емес. Аружан тізімді оқу үшін аяғының ұшымен тұрды. Бірден Күнекей рөліне кімнің бекігенін іздей бастады. «Мүмкін емес!». Онда Әсияның есімі жазылып тұр еді. Ал Жұлдыз – Әсияның дублері болыпты. Аружан – күймен сүйемелдемек...

– Құттықтаймын, Әсия, – деді Аружан сүлесөк.

Оның көңіл-күйі күрт түсіп кеткен еді. Қойылымда қалаған рөлі шынымен де бұйырмағаны ма? Не үшін? Ол Әсияның қай жері артық екенін білгісі келді. «Әсияға ұқсағанымда ғой», – деп ойлады ол.

Аружанның ең жақсы досы Гүлжан еді. Ол қасына қуана келіп:

– Аружан, спектакльде күй шертесің! Жақсы, иә! – деп мәз-мейрам болды.

– Күнекейдің рөлін сомдағым кеп еді. Нақты рөл де бұйырмады, – деп Аружан ауыр күрсінді.

«Әу баста қатты тырыспадым. Жақсы өнер көрсетсем, мені Күнекейдің рөліне бекітер еді» деген ой Аружанды мазалай бастады. «Сөзді әбден жаттап алуым керек еді», – деді ол өкініп, өзіне-өзі.

– Рөл бермеді деген сөз бола ма?! Маған да ешкімнің рөлі бұйырмады, – деді Гүлжан. – Сахнаны безендіремін.

Гүлжанның қуанышы қойнына сыймай тұр еді. Себебі ол суретті жақсы салатын. Және сурет салғанды ерекше ұнататын.

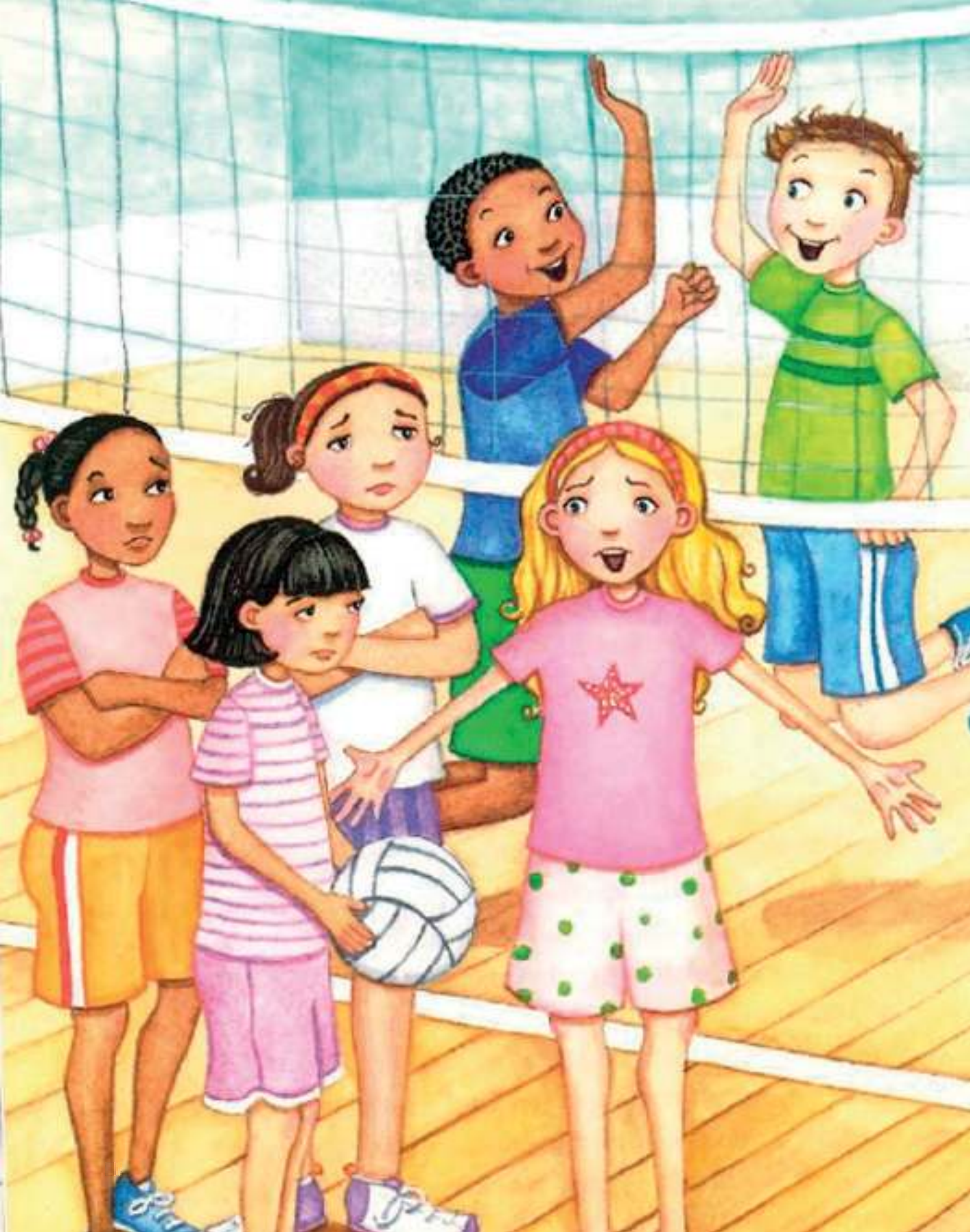
– Оның не керегі бар? – деп күңкілдеді Аружан.  
– Басты кейіпкер, ең болмағанда негізгі кейіпкерлердің бірі болмасаң, ешкім саған мән де бермейді. Осы бір қойылымға қатысқым келмей қалды. Сен не істейсің? – деп сұрады ол Гүлжаннан.

Гүлжанның қойылымға қатысатыны көзінен-ақ байқалып тұр еді. Ол Аружанға сахна сыртында жұмыс істеудің, қойылымға дайындалудың қандай қызық екенін әңгімеледі. Өзіне сахнаны безендіруді сеніп тапсырғанға риза еді.

– Бас тартпа! Қызық емес пе? – деді ол күлімсіреп.

Аружан Гүлжанның неліктен соншама қуанып кеткенін түсінбеді. Түптеп келгенде, сахнаны безендіру мен күй шертудің қойылымға не қатысы бар? Олар ол қойылымның жұлдыздарына айналмайды ғой. Тіпті ешкім көзіне де ілмейді. Гүлжан басқалармен қызу әңгімеге айналғанда, Аружан жалғыз өзі сыныпқа кіріп кетті.







### ЖЕҢІМПАЗДАР МЕН ЖЕҢІЛГЕНДЕР

Сәкен ағай спортзалда волейбол торын орнатып жатқан еді.

– Қыздар мен ұлдар волейбол ойнайды! – деді ол бүкіл сыныпқа.

Балалар қуана шулап кетті. Аружан және басқа да қыздар ойнау үшін дөңгелене тұра қалды. Ұлдар бір-бірінің қолын алып жатты. Аружан да қуанып кетті. Себебі волейболды жақсы ойнайтын.

– Ұлдардан мықты екенімізді дәлелдейік, – деді ол қыздарға.

Бірақ олай болмай шықты. Ұлдар алты ұпаймен бірден алға шықты. Рүстем допты жіберіп қап еді, Гүлназ оның соққысын тойтарып үлгере алмады. Қыздар ұтыла түсті.

– Гүлназ, не тұрыс? Қимылда! Секір де, допты ұр! – деп Аружан айғайлап жіберді: – Жеңуіміз керек қой!

Гүлназдың беті өрттей қызарды. Аружан айқайлап жіберген соң, допты әдейі жаңсақ ұрғандай кінәлі болып қалды. Барлығы ойын қызығы үшін емес, жеңіс үшін ғана ойнап жүргендей ме? Гүлназдың әрі қарай доп соғуға зауқы соқпады.

Жұлдыздың допты ұратын кезегі келгенде, қыздар ұпайды теңестірді. Аружан қайтадан қуанып кетті. Келесі доп Гүлбану мен Әсияға қарай ұшты. Бірақ допты екіншісі қағар деп ойлап, екеуі де қозғала қоймады. Доп екеуінің дәл ортасына түсті. Ұлдар тағы жеңе бастады. Болмашы жерден доптан айрылып қалған Гүлбану мен Әсия сықылықтап күліп жіберді. Мұны байқаған Аружан ызадан жарылып кете жаздады. Теп-тегіс жерден осылай сүріне ме екен? Қыздар жеңіс үшін жанын салмайтынына күйініп кетті, жеңе ме, жеңіле ме – оларға бәрібір болғаны ма?

– Қыздар! Допты қағып алсаңдаршы! – деп жекіп жіберді Аружан.



Әсия мен Гүлбану дереу күлкісін тия қойып, Аружанға жақтырмай қарады.

Ұлдар келесі раундта да үздік ойнады. Гүлжан өзіне келген допты алаңның сыртына қарай ұрып жіберді. Аружанның үміті сөне бастады. Жеңіске ынталандырып, кеңес беру үшін қыздарды қасына жинады. Ол допты қарсы топтың әлсіз ойыншыларына лақтыру керегін түсіндірді.

– Сонда ғана жеңуіміз мүмкін, – деді Аружан дауысы жарықшақтанып.

– Аружан, саған не болды, бұл жай ғана ойын ғой, – деп Гүлжан басу айтпақ болды.

– Жоқ, – деп қарсыласты Аружан. – Біз міндетті түрде жеңуіміз керек!

...Әрине, қыздар ұтылып қалды. Аружанның ойынша, қыздар үздік болуға түк те тырыспағандықтан жеңілді. Ұтылған топта ойнағаны үшін өзіне де жыны келді.

– Ендігәрі қыздар ұлдарға қарсы ешқашан ойнамайтын болармыз деп үміттенемін, – деді ол шарасыздықтан.

Гүлжан екеуі сыныпқа бет алды. Дәліздегі хабарлан-дыруға көзі түскен Гүлжан қуаныштан айқайлап жіберді.

– Қарашы, Аружан, осы аптада футболға тіркелуге болады екен, – деді ол қуанышы қойнына сыймай.



Гүлжан «Жолбарыстар» командасында футбол ойнауды армандайтын. Аружан да футболға қызығатын. Бірақ топ жарып шығатынына күмәні басым еді. Себебі бұрын футбол ойнап көрмеген.

«Күлкіге қалар жайым жоқ», – деп ойлады да:

– Гүлжан, шынымен де футболға жазыласың ба? – деп сұрады.

– Әрине! Осы күнді жыл бойы күттім ғой! – деді Гүлжан екі езуі құлағына жетіп, – футбол ойнаған қызық емес пе?

– Ал мен сәл ойланайын, – деді Аружан.

Мысықтың судан қорғалақтайтыны сияқты, Аружан да жаңа бір нәрсені бастаудан қатты қорқатын. Әсіресе «жаңа істі үздік істемесем ше» деген күдігі басым болса, ол жаққа аттап баспайтын. Қазір де доп тебе алатынына толық сенімді емес еді.

– Жақсы ойнай алмаймын-ау, – деді ол Гүлжанға.

– Мейлі, – деді Гүлжан. – Мен де жетістіріп доп тебе қоймаспын. Онда тұрған не бар екен?.

Қалай сонда? «Онда тұрған не бар?» деген сөз бола ма? Қолыңнан келмесе, мәселен, доп тебе алмай қалсаң, айнала жұрт жатып кеп күлмей ме? Күлкіге қалғанша, бірден ойнамаймын деп шешкен дұрыс болар.

Гүлжанға:

– «Жолбарыстар» теңдессіз ойыншылар болып шықса қайтесің? – деп ескертті.

– Соған бола уайымдап тұрсың ба? Міне, мұнда футболды енді үйренгісі келгендерді қабылдаймыз деп жазылған, – деді Гүлжан. – Жақсырақ ойнаймыз деп сенемін.

Бірақ Аружан «жақсырақ» ойнағысы келмеді, ол ең тамаша ойыншы болса ғана командаға қосылуды көздеді.

– Қайдам. Футбол ойнағым келмейді-ау осы.

– Түу, Аружан! Неге бар жерде оза шапқың келеді де тұрады?

– Кімнің бейшара болғысы келеді дейсің, – деді Аружан шап ете қалып. «Гүлжан мені енді түсінген болар» деп ойлайды өзі іштей.

– Озат оқушы болғаның үшін емес, жақсы адам деп сені дос тұтам, Аружан, – деді Гүлжан, – қателессең де сені ешкім бейшара демейді.

Аружан не дерін білмеді. Ол да Гүлжанды үздік болғаны үшін емес, досы болғандықтан жақсы көретін.

Гүлжан одан әрі ештеңе дей қоймады. Екеуі жол бойы үнсіз келді.







### ТЕК БЕС АЛҒЫМ КЕЛЕДІ

Сәуле апай «Мұхиттағы тіршілік көрінісі» атты ғылыми жобаны орындау үшін сыныпты шағын топтарға бөлді. Сәуле апай – Аружанның сүйікті ұстазы. Ол мейірімді және ұдайы қызық тапсырмалар береді.

– Жобаларыңды кішкене қорапшаға сыйдырыңдар, – деді Сәуле апай.

Аружан, Гүлзат пен Мирас бір топқа түсті. Аружан мұхит тіршілігін көрсететін ең үздік жұмысты қалай жасау керекті туралы ойлай бастады.

– Мұражайда заттарды жылжыту үшін қораптың астына магниттер қойғанын көрген едім. Бір ғана қорапқа жасай салмай, бірнешеуін қатарлап қойып, мұхиттың бірнеше деңгейін көрсетсек қалай?

– Керемет, Аружан! Бірақ оны жасау үшін уақыт керек. Сондықтан үлгере алмай қалуымыз мүмкін, – деді Мирас.

– Иә, бұл тамаша! Алайда Мирас дұрыс айтады, бұл тым ауқымды іске айналып кетейін деп тұр, – деді Мирас. – Шағын ғана, әсем жоба жасайық. Сәуле апай бізден үлкен жұмыс күтіп отырған жоқ қой.

Олар Аружанның ұсынысына келіссе, ең үздік жобаның иесі атанар еді. Гүлзат пен Мирас жақсы-ақ оқушылар шығар. Бірақ неге жанын жалдап жұмыс істегісі келмейді? Тапсырманы орындауға өзіндей қызығып, ынта білдірмегесін, Аружанның көңілі түсіп, ренжіп қалды.

Гүлзат жұмысты жеңілдету үшін жобаны теңдей бөліп істейік деп ұсынды. Мирас шығарманы жақсы жазатын, демек, көріністі сипаттап жазу оның қолынан келеді. Гүлзат қорапшаны бояп, сазбалшықтан теңіз табанының жер бедерін жасайтын болды.

– Аружан, сенің қиялың ұшқыр ғой, теңіздің тіршілік иелерін, жан-жануар әлемін жасау қолыңнан келеді, – деді Гүлзат. – Әрқайсымыз өз жұмысымызды аяқтаған соң, бәрін құрастыра қоярмыз.

– Онда біздің жобамыздың басқалардан түк ерекшелігі болмай қалмай ма? – деп қарсылық білдірді Аружан.

Ол Гүлзат пен Мирастың ерекше, қайталанбас бірнәрсе ойлап табуға тырыспайтындарына ренжіді. Оңай жолды таңдап тұрғандай көрінді. Оған қоса Мирас барлық жобаны бүлдіріп алуы мүмкін деп уайымдады. «Ол соншалықты жақсы жаза білмейді», – деп ойлады Аружан ішінен. Гүлзаттың да тапсырманы ыждахатпен орындайтынына сенбеді. «Дәл мендей ешкім жанталасып жүрген жоқ», – деп ойлады ол.

Аружан Гүлзат пен Мирасты қанаттандырғысы келіп, ойын қайталап айта бастады.

– Қолымыздан келеді! – деді ол құлшыныспен.

– Демалыс күні тек осы тапсырмаға отырамын.

Бос уақыттарыңда келіп, мүмкіндігінше қол ұшын берсеңдер болғаны.

Достары әлденені бүлдіріп алғанша, өзім-ақ бәрін істейін деген ойға бекіді.

Аружан үшін не нәрсені де дұрыс істеудің жалғыз жолы – бастан-аяқ өзінің ғана жасап шығуы. Күрделі жобалар жасайтын және кілең бестік алатын болғандықтан, Гүлзат пен Мирас Аружанға бөгет жасағысы келмеді. Қалай болғанда да бәрі Аружанның ойындағыдай болатынын және олардың тапсырманы орындауға қатысу-қатыспауы Аружан үшін маңызды емес екенін түсінді. Сондықтан олар үнсіз келісті.

– Осы сенбіде әуелі бір жұмыстарым бар, кейін саған көмектесермін, – деді Гүлзат.

Мирас сол күні бейсболға баратынын айтты:

– Ойыннан кейін екеуіңе қосы-ламын, – деді ол.

– Жақсы, – деді Аружан. – Көр де тұрыңдар, барлығымыз бес аламыз!

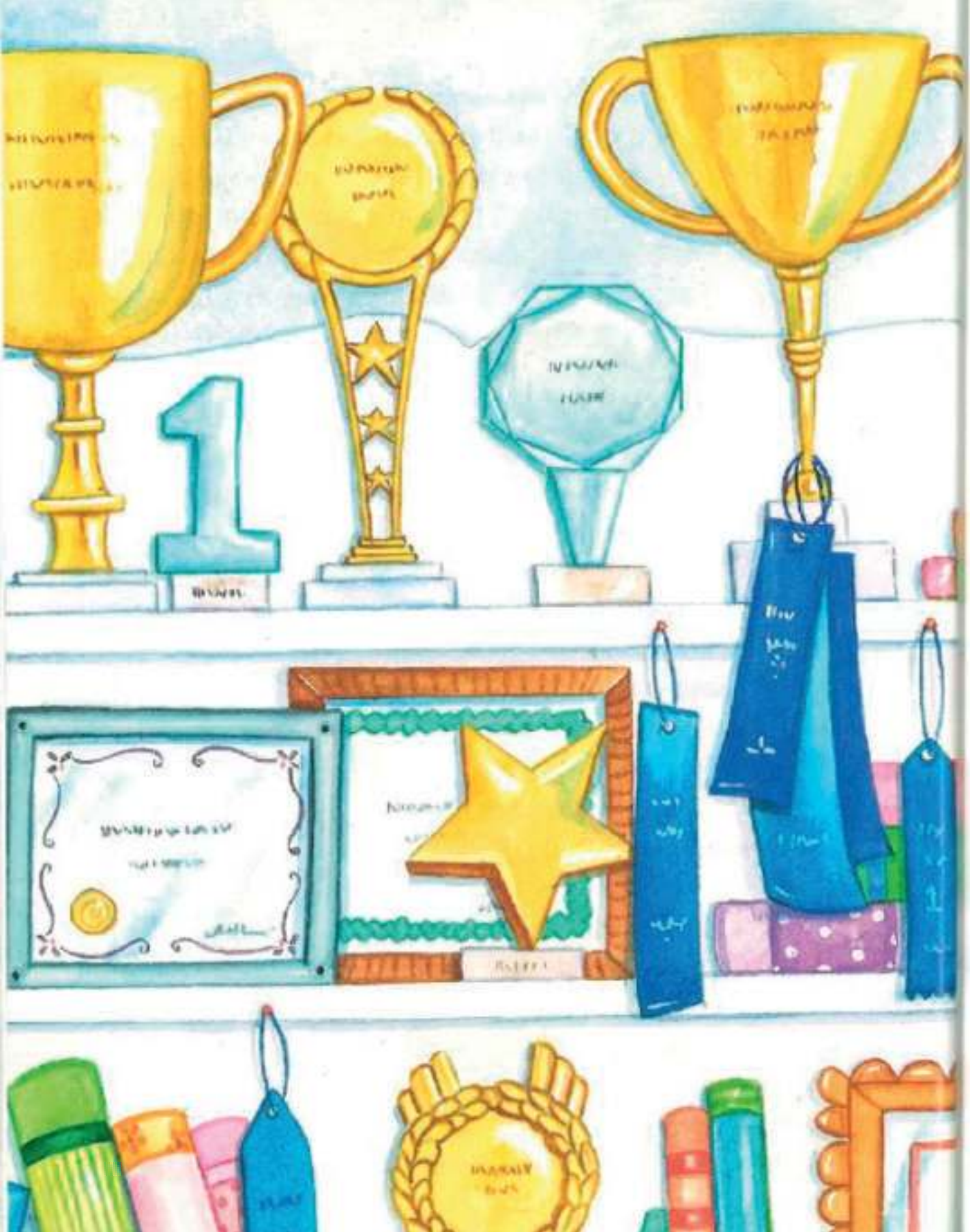


Аружан барлық демалы-сын жобаға арнап, ойынға уақыты болмайтынын ұқты. Бірақ ол ойна-мауға үйренген еді. «Ештеңе етпейді! Сәуле апай бұл жобаны қалай ұнатып, мақтайтынын қазірден-ақ көзіме елес-тетіп тұрмын!», – деді ол өзіне-өзі.

Гүлзат мен Мирас бір-біріне қарап, иықтарын қиқаң етті. Ауыздарына сөз де түспеген еді.









## **УАҚЫТ ЖЕТПЕЙДІ**

Аружан өз сыныбындағы үздік оқушылардың бірі екенін мақтан тұтатын. Онысын дәлелдейтін жүлделері мен медальдары да көп еді.

**«МАТЕМАТИКА ОЛИМПИАДАСЫ, 4-СЫНЫП»**

**«ФОТОЛАР САЙЫСЫ, 5-СЫНЫП»**

**«5 ЖЫЛ ҚАТАРЫНАН ҮЗДІК ОҚУШЫ ЖҮЛДЕСІ»**

**«ҒЫЛЫМИ ЖӘРМЕҢКЕ, 1-ші ОРЫН»**

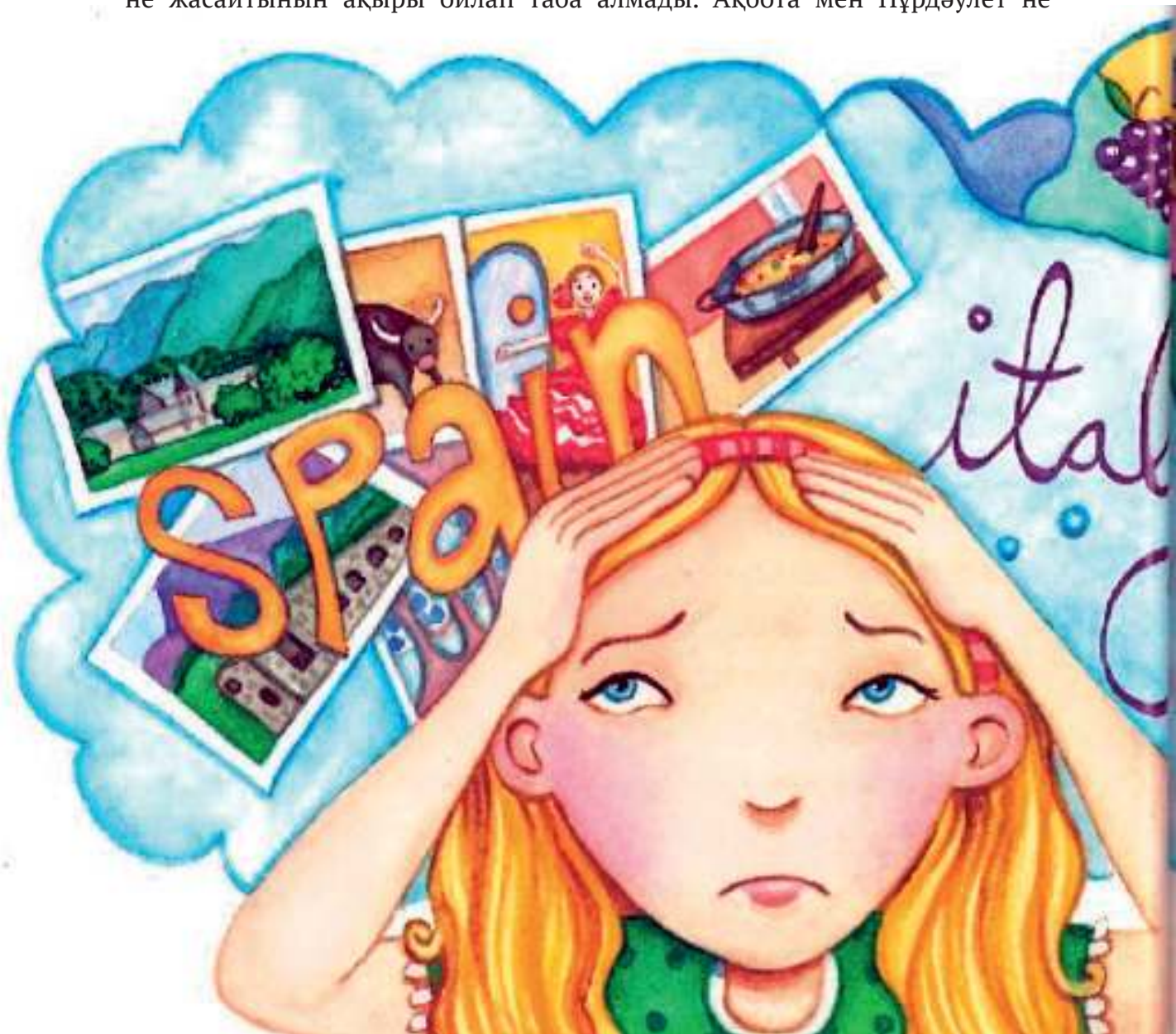
**«ЖАС МУЗЫКАНТТАР БАЙҚАУЫНЫҢ ЖЕҢІМПАЗЫ»**

Барлық марапаттар жатын бөлмесіндегі сөреде тізіліп тұр. Аружан Сыныптастары компьютерлік жаңа бағдарламаларды пайдалана отырып жақсы жұмыс істеуі мүмкін ғой деген ойдан арыла алмады. Ондай жұмыс жәй ғана жақсы емес, тамаша болып шықпай ма?! Біздің жұмыстан да үздік болып кетсе ше? Ақбота мен Нұрдәулет бұрындары бір жұмыстарына керемет дизайн мен ерекше заттарды пайдаланған еді. Олар өте әсерленіп таңғажайып жоба жасағанын көпке дейін айтып жүрді. Бірде жаһандық жылыну туралы плакат жасап келу туралы тапсырма берілгенде, Ақбота мультимедиалық презентация жасағаны бар. «Мен бұған қарсымын! Мүлде дұрыс емес! Әркім берілген тапсырма аясынан шықпауы керек қой», – деп ойлады Аружан. Алайда, өзі сондай ерекше бірдеме жаса-ғысы келді. Ол мұхит тіршілігін көрсететін қорапты керемет етіп жасауға тырысты. Алайда не нәрсені бастаса да, бірдеме кемшін болып тұрғандай әбігерленді.

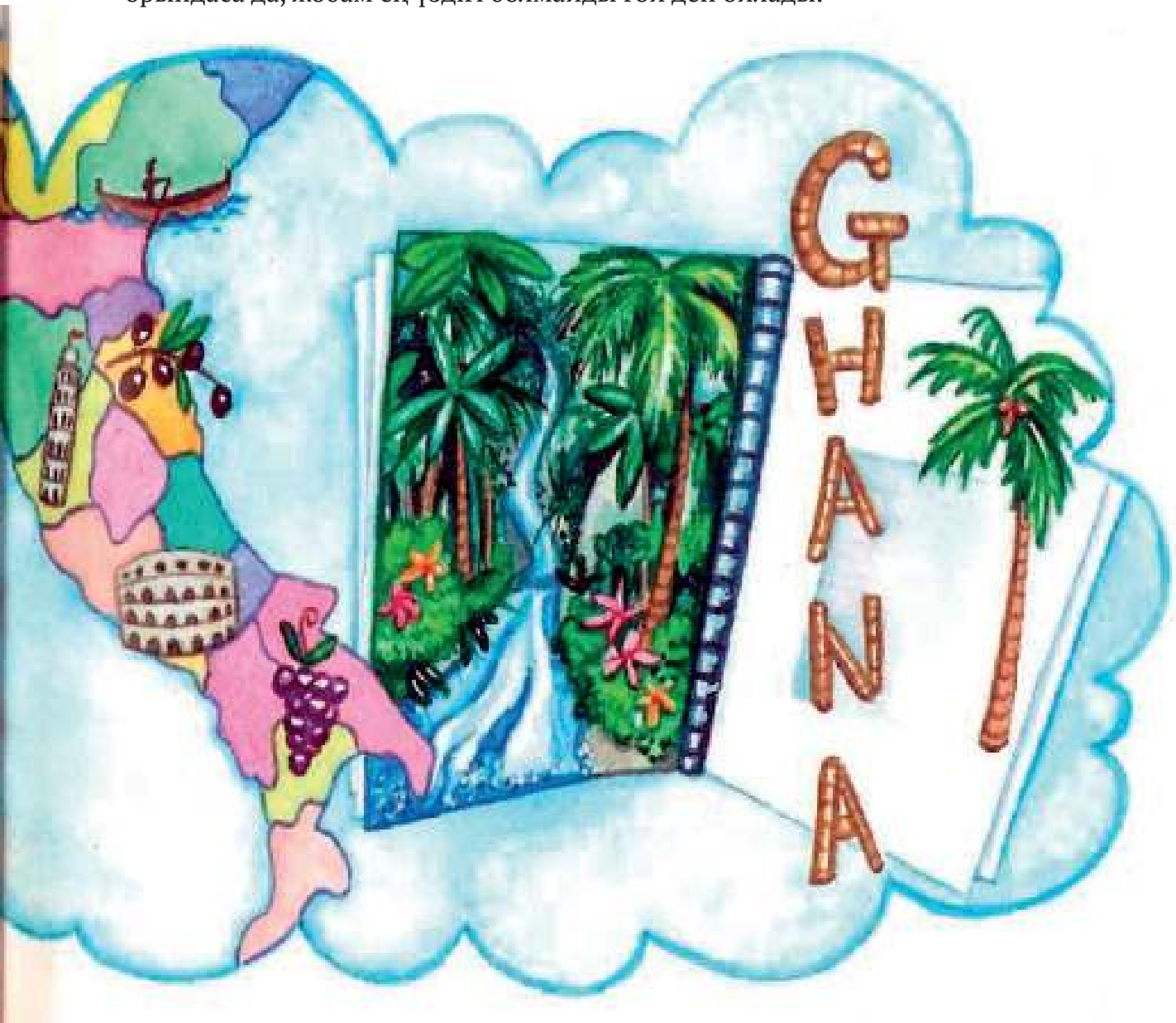
«Мұхит тіршілігінің көрінісін» тапсырғаннан кейін, бірнеше апта өткен соң (Аружан күллі демалысын осы жобаға арнады. Иә, Гүлзат пен Мирас та аздап қол ұшын созды. Нәтижесінде бес алды), Аружан келесі үй тапсырмасын аяқтауға үлгермеді. Тіпті, ол жұмысты аяқтамақ түгіл, бастамаған да еді. Сәуле апай дүниежүзіндегі кез-келген елдің



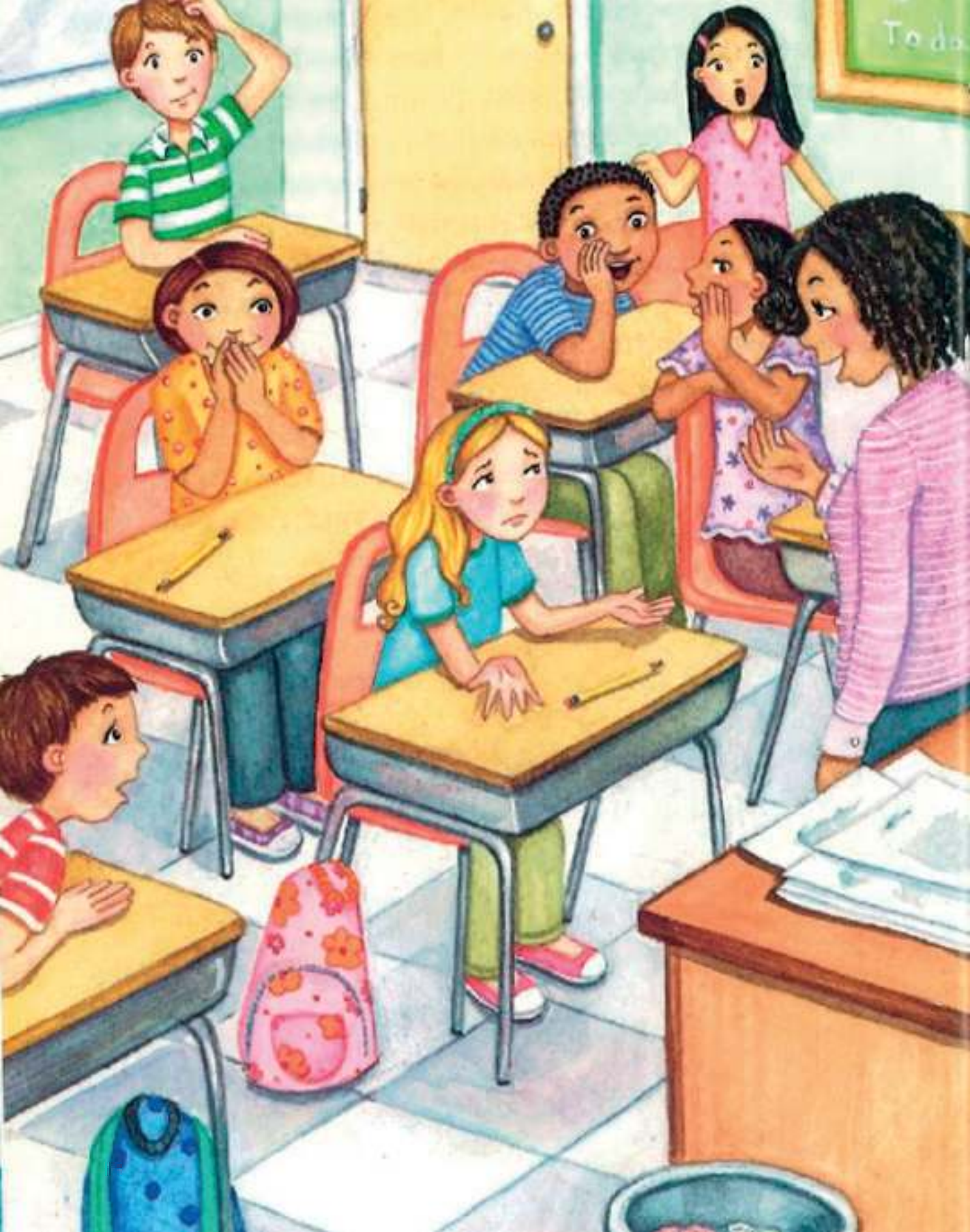
географиясы туралы қызғылықты мәліметтерді тауып келуді тапсырған болатын. Аружан құр деректердің тізімін жасай салғысы келмеді. Ол аяқ киімге ұқсайтынын көрсету үшін Италияны бейнелейтін мүсін жасау туралы немесе Африкадағы тропикалық ормандар туралы баяндама жазу жөнінде қиялдады. «Испанияда түскен фотосуреттерімді апарсам да болатын шығар, бірақ мектепке сурет апарудан оңай не бар дейсің»... Мың сан ой Аружанға ұйқы бермеді. Уақыт өте берді. Аружан ерекше не жасайтынын ақыры ойлап таба алмады. Ақбота мен Нұрдәулет не



ойлап жүр екен деп басын қатырды. Олар ғажап бірдеме ұйымдастырып келетініне сенімді болды. Мың сан ой Аружанды әбден қажытты. «Ертерек бастауым керек еді, – деді ол мазасызданып. – дұрыстап жасау үшін тағы бір апта қажет». Кейінірек ол тапсырма туралы ойланғысы да келмеді, сондықтан оны орындамауға бел байлады. Себебі қалай орындаса да, жобам ең үздігі болмайды ғой деп ойлады.









### МІНСІЗ КҮШІК

Келер күні мектепте Сәуле апай тапсырманы жинап алды. Сылтау айтуға тырысқан бірнеше баланы есепке алмағанда, түгелге жуығы тапсырманы орындап келіпті.

– Компьютерм бұзылып қалды, кешіріңіз! – деп дауыстады Серік артқы партадан.

– Оны менің мысығым жеп қойды! – деп қостады Жұлдыз миығынан күле. Күллі оқушы жарыса күліп жіберді.

– Онда тапсырмаларыңды ертең әкеліңдер! – деді Сәуле апай. – Ештен кеш жақсы.

Сәуле апай Аружанның да үй жұмысын орындамағынын байқады.

– Аружан, сен неге тапсырманы орындамадың?

Аружан да үй тапсырмасын орындамайтын болғаны ма дегендей, күллі сыныптастары таң-тамаша қалды. Аружан ыңғайсызданып, иығын көтерді.

– Не жасау керегін шеше алмадым, – деп түсіндірді ол абыржып, – ал кейінірек әлдене жасауға мүлде уақыт қалмады.

Ол тапсырмаға қатысты оймен бөлісті.

– Ойың жақсы. Алайда осы жолы шағындау бірдеме ойлап тапсаң қайтеді? – деді Сәуле апай.

Аружан қайта ойлана бастады. Бірақ таңдау қиынға соқты. Кішігірім жұмысты істеу туралы ойлану өте қиын екен. Ол тапсырманы үнемі ауқымды және үздік етіп орындағысы келетін әдетінен арыла алмады. Сәуле апай Аружанның әлі де шешім қабылдай алмай отырғанын түсінді.





– Сенің қылығың маған күшік алғысы келген бір баланың оқиғасын еске түсірді, – деді Сәуле апай.  
– Ол шарқ ұрып мінсіз күшік іздеген еді.

Кейбір күшіктердің құлақтары тым салбырап кеткен.

Кейбірінің түсі ұнамады. Басқалары көп үреді екен.

Аяқ киімін тістелеп тастағандары қаншама? Ол мінсіз күшік табамын деп талмай іздей берді.

– Мінсіз күшік? Ондай болмайды ғой! – деді Аружан.

Сәуле апай әңгімесін жалғады:

– Менің де күшігім бар. Оны мінсіз қылуға тырысқан да емеспін. Әрине, оның айналасын былғамағаны жақсы болар еді. Ал сен дұрыс айтасың, Аружан. Ол бала мінсіз күшікті ақыры таппады. Бірақ, өзі ұнатқан күшікті бәрібір асырап алды. Оның бір құлағы қара, екіншісі құлағы ақ еді. Айналасына да жүні тегіс шашылып жататын.

– Қандай жақсы! – деп жауап қатты Аружан. – Бірақ күшік – үй тапсырмасы емес қой.

– Жөн сөз. Мінсіз адам жоқ, – деп ескертті Сәуле апай. – Үй тапсырмасы да сондай. Не дүниеден де, іздесең, кемшілік табасың.



Ал сен өзің қызығатын, айтқын келетін нәрсені жаз. Сонда, бәлкім, тапсырманы тез орындарсың.

– Онда Испаниядағы фотосуреттерімді әкелемін, – деді Аружан. Ол тапсырманы қалай орындайтынын анықтаған соң, көңілдене түсті.

– Тамаша! – деді Сәуле апай. – Ертең суреттеріңді бізге көрсет.







## Жетінші Тарау



### ҚАЖЫҒАН АСПАЗ

Мектептен соң Аружан домбыра сабағына қатысу үшін Зәуреш апайдың үйіне барды. Өткендегі байқаудан кейін бір жеті өткен болатын. Өзі бәрін бүлдірдім деп ойлаған соң, Зәуреш апайдың да менен көңілі қалды деп пайымдады. Аружан есікке қоңырау шалып тұрып, қатты қобалжыды.

– Кіре ғой, Аружан, – деді Зәуреш апай, есікті ашып.

Қолында ыстық таба.

– Қазір ғана бәліш пісіріп едім.

Бас сұққан Аружан тәтті бәліш иісі мұрнын жарып бара жатқанын сезді.

– Қане, бәліштен ауыз ти...

– Рақмет.

Ол бір шыны сүт ішіп, бәлішті жеп алды. Бос ыдысты үстелге қойды да, мұғаліміне:

– Өткенде күйді қате орындағаным үшін кешірім сұраймын, – деді. Сол кезде көзіне мөлдіреп жас келіп қалған еді.

– Оның несіне уайымдайсың, – деді Зәуреш апай. – Бәрі де қателеседі.

Аружан Зәуреш апай дәл бұлай айтады деп күтпеп еді.

– Тіпті үздік күйшілер де ара-тұра қателесіп қалады. Олар қателескенде не істейтінін білесің бе?

Аружан басын шайқады.

– Әрі қарай ойнай береді. Сендей кезімде домбыра мұғалімі айтып берген оқиға есіме түсті. Айтып берейін бе?

– Иә.



– Баяғыда түрлі тәтті-тұрым дайындайтын аспаз өмір сүріпті. Халық оның балдай тәтті бәліштерін және балкүлшелерін жақсы көреді екен. Ол тіпті құлпынай қосқан бәлішті дайындау жарысында үш жыл қатарынан бәйге алыпты. Аспаз әркез ең үздігі болсам деп жанталасыпты. Ірімшік бәліші жеп-жеңіл әрі үгіліп тұрғанда, өзге бәліштер қытырлап піскенде тоқ көңілмен сатуға кірісетін. Бірақ оның да тәттісі күйіп кететін кездер көп еді. Кейбір бәлішке қантты көбірек қосып жіберуі де мүмкін. Мұндай кезде аспаз оларды қоқыс жәшігіне тастай салатын. Қызарақтап, өзін-өзі кіналап, күйгелектеніп кететін. Сөйте-сөйте сіркесі су көтермейтін ашушаң болып алды. Тәтті-тұрымды қуана пісіретін мейрімді аспаздың мінезі өзгеріп бара жатты. Бірде дүкенге бір әйел кірді. Қандай тәтті-тұрымды сатып аларын білмей кідіріп қалды. Аспаздан: «Сізге қай өніміңіз ұнайды?», – деп сұрады. Аспаз не айтарын білмеді. Ол ашуланамын, күйгелектенемін деп жүріп, өзі пісірген тәттілердің дәмін татып көруді де ұмытқан екен. Баяғыда өзі жақсы көретін құлпынай қосқан бәлішінің де дәмі таңдайында





қалмапты. «Білмеймін, бірақ құлпынай күлшесі үлкен сұранысқа ие», – деді ол абдырап. Сол кеште аспаз наубайхананы жауып, жинастырып жүріп бірнеше бәліш пен балкүлшесін жеп көргісі келді. Міне, ғажап! Таңдайыңда еритін тәттілер! Тілін үйретін тәттілерді жеп отырып, ол баяғыда әр тәттісін жасап көрген сайын ерекше қуанатын кезді еске алды. Бүгін сол күндер қайта оралғандай. Бойын қуаныш билеп, наубайхананы сыпырып жүріп билеп алды. Содан шеті сәл күйіп кеткен тәттілерін де қоқыс жәшігіне лақтырмайтын болды. Олар тым дәмді еді! Сатып алушыларға әлгі тәттісін ұсынып, дәм татып көруін сұрайтын. Аспаздың атақ-даңқы аспандап, оның балкүлшесін сатып алу үшін халық түкпір-түкпірінен ағылды да, ісі өркендей берді...

– Аспаз мықты болып шықты, – деді Аружан еріксіз жымыып, – қателіктердің де жақсы болғаны ма?

Бірақ күйді қате орындағаны еске түсті де, жүрегі сыздап кетті.





## ҚОЙЫЛЫМ ЖҰЛДЫЗДАРЫ

«Күн астындағы Күнекей қызға» дайындық жақындап қалды. Аружан пьесаны күймен сүйемелдемеймін деп шешті. Адина апайға қойылымға қатыспайтыны туралы айтуға бекіді.

Адина апайдың есігін қаққан кезде, ол қағаздарын қарап отырған еді.

– Кіре ғой, – деді Адина апай. – Ертерек келіп алдың. Дайындық бір аптадан соң басталады.

– Білемін, – деді Аружан. – Сізбен сөйлескім келген.

Адина апай бар зейінімен Аружанға бұрылып, әдеттегідей шашын жинап, қарындашымен қыстырып қойды.

– Мм... Қойылымға... қатыспаймын, – деді Аружан.

– Әттеген-ай, а! Сенсіз күйді қалай шертеміз? Ол күндері басқа жұмысың бар ма еді? – деп сұрады Адина апай.

– Жоға... Жәй... Негізі Күнекейдің рөлін сомдағым келген. Қойылымның жұлдызы болсам ғой дегем. Ал күйшіні ешкім көрмейді де, – деп түсіндірді Аружан. – Сондықтан оған қатысудың еш мәні қалмады.

– Әрине, түсінемін, – деп басын изеді Адина апай. – Басты рөлді сомдау – тамаша жұмыс. Бірақ басқа рөлдердің де жаман емес екенін ұмытпа.

– Басты рөлді сомдасаң ғана қойылымның негізгі жұлдызы боласың ғой, – деді Аружан.

– Басты рөлді сомдаған кейіпкер шынымен де көптің назарына ілігеді. Алайда өзгелердің де еңбегін ұмытпаған жөн. Сахна сыртындағы



адамдардың да үлесі көп. Оқиға қызық әрі шынайы болуы үшін сахна жақсы безендірілуі керек. Бұл оңай шаруа емес. Ондай шығармашылық қабілет Жұлдыз мен Гүлжанда бар, – деп түсіндірді Адина апай.

Аружан бұл оймен бірден келісті.

– Оларға бұл жұмысты сеніп тапсырдым, себебі екеуі де суретті жақсы салады. Жақсы пьеса қойылуы үшін сахна қызметкерлері де ауадай қажет. Олар декорацияны орны-орнына реттеп қоя білгені жөн. Сара мен Аспандияр осы жұмысқа лайық деп есептедім. Дер кезінде біреудің актерлерге жарықты түсіріп отырғаны да маңызды. Ол үшін жыпырлаған кнопкалардың қайсысын қай кезде басу керегін әбден зерттеп білген адам қажет. Ол, әрине, Ерлан...





Аружан басын изеді. Кім-кім де Ерланның гаджеттерді өте жақсы меңгергенін және өте ақылды бала екенін мойындайтын. Ал Сара мен Аспандиярға не жұмысты тапсырсаң да, тап-тұйнақтай етіп орындайды. Екеуі де тыңғылықты оқушылар.

– Әрбір қойылым үшін жақсы сценарий жазып, бірігіп жұмыс істей алатын адамдар да қажет. Сондықтан Алмас пен Фарида да тапсырма алды, – деді Адина апай.

Аружан Алмас пен Фариданың жақсы араласатынын және екеуі де жазуды жақсы көретінін білетін.

– Ал әрбір мюзиклді өмірге әкелу үшін, үйлесім мен ырғағы бар әуен керек, – деді Адина апай. – Міне, сондықтан сені күйші ретінде таңдадым.

Аружан әр адамның маңызды орны бар екенін түсінді. Бірақ оның әлі де басты рөлді сомдағысы келіп тұрған еді. Не болса да ол Адина апайдың айтқанын істеп көрсем қайтеді деп те ойлана бастады.

– Апай, қойылым пазл секілді ғой, иә, – деді Аружан.

– Солай десек те болады, – деп келісе кетті Адина апай. – Әр қатысушы пазл бөлшектері.

– Иә, – деді Аружан, – Әр бөлшек пьесаны толықтыра түседі.

Адина апай басын изеді, сол кезде оның түйілген бұйра шашы шешіліп кетіп, иығына түсе қалды.



– Кімнің орны маңызды екенін айта алмаймын. Актерлер де, сахна сыртында еңбек еткен әрбір оқушының да өз салмағы бар, – деп сөзін сабақтады Адина апай.

– Иә, актерлерсіз ешқандай пьеса қоя алмайсыз. Сондай-ақ декорациясыз, костюмсіз, сценарийсіз де ойын бола ма екен? – деп қостады Аружан.

– Режиссер мен жарық түсіруші болмаса ше?

– Ешкім ешкімге бағынбас еді және сахна тас қараңғы болатын шығар...

– Ал, күйші болмаса қалай? – деп сұрады ақырында Адина апай.

– Онда қойылым тып-тыныш өтер еді, – деді Аружан.



Аружан Адина апайға алғысын білдіріп, ойлану үшін дәлізге шықты. Әсияға Еңліктің рөлі не үшін берілгенін түсінген сияқты.

Домыраны дәл Аружандай өзге біреу ойнай алмайды деп сенгендіктен, бұған күймен сүйемелдеу сеніп тапсырылған екен. Бәлкім... Аружан кенеттен сол қойылымға үлесін қосқысы келетінін түсінді. Тағы біраз ойланып, Аружан қойылымда күй шертемін деп шешті.

– Адина апай, – деді ол сыныпқа қайта бас сұғып, – қойылымды күймен сүйемелдеймін!

– Әрине! Кейінірек басқа да пьесалар мен басқа да рөлдер де бола жатар.

Аружан болашақта өзі армандағандай сахна жұлдызы болуға бір қаддам жақындағанын түсінді. Бірақ қазір ол күй шертеді. Оның көңілі көтеріліп қалды.

Осы жолы басты рөлді ойнамағанымен, маңызды және жауапкершілігі мол жұмыс тапсырылғанына қуанды.

– Сіз басты рөлде ойнап көрдіңіз бе? – деп сұрады Аружан мұғалімінен.

– Кейде, – деп жауап берді Адина апай. – Бірақ мен қосалқы болғаны

үшін ғана мықты рөлден бас тартқан бір қызды білемін. Бүгін сен қандай көңіл-күйдесің, ол уақытта ол да сондай сезімде болды.

Ұстазының көзі ұшқындап тұр еді.

– Адина апай, ол қыз сіз бе едіңіз?

Адина апай Аружанның басынан сипап, күлімсіреді:

– Дайындықта кездескенше, Аружан!







## Тоғызыншы Тарау



### ЖАМАН ЕМЕС

Аружан мектептен келгенде, анасы аулада сурет салып отыр еді. Інісі Шыңғыс сол маңда баскетбол ойнап жүр. Ол кітаптарын ас үйдегі үстел үстіне қоя сала, соларға қарай беттеді.

– Білесіңдер ме? – деді ол анасының қасына, шөпке отыра кетіп...

– Білмейтін несі бар? Тағы да бес алдың ба? – деп келеке етті інісі.

Анасы Шыңғысқа қатулана қарады.

– Күлкімді келтірмеші, Шыңғыс... Анашым, мектепте футбол командасына балалар жинап жатыр екен, – деді Аружан.

– Жақсы ғой! – деді анасы. – Футбол – тамаша ойын.

Аружан басын изеді де, анасына сүйсіне қарады. Ол бақшадағы қызғалдақтарды қызғылт және күлгін түсті бояуымен салып отыр еді.

Ол анасына Гүлжанмен мектеп дәлізіндегі әңгімесін айтып бергісі келді, бірақ әңгімені неден бастарын білмеді.

– Сізге сурет салған ұнайды, иә? – деді сөзін басқа арнаға бұрып.

Анасы құптай басын изеді:

– Сурет салғанда ерекше сезімге бөленемін. Сурет салу – шынымен де сүйікті ісім. Сурет – өмірімнің мәні.

– Суретті тамаша саласыз, сондықтан ұнайтын болар, – деді Аружан.

– Рақмет. Иә, суретті жап-жақсы салатыным рас. Бірақ сурет салуды ұнататынымның негізгі себебі ол емес. Маған, мысалы, теннис ойнаған да ұнайды ғой, – деді анасы.



– Теннисте үнемі жеңіліп қаласыз, – деп күлді Шыңғыс допты баскетбол себетіне тастап жатып.

– Ештеңе етпейді, жеңілгеннен еш жерім кеміп қалмайды ғой, – деп жауап қатты анасы.

– Жеңілсем де, жаным қалайтын теннис ойынынан бас тарта алмаймын. Теннис ойнағанда көңіл күйім көтеріліп қалады, теннисті сол үшін жақсы көрем, – деді анасы.

Тағы бір қызғалдақтың суретін салып болып:

– Футболға жазылдың ба? – деп сұрады анасы.

– Жоқ, бірақ Гүлжан жазылды.

– Сен ше? Футбол ойнағың келмей ме?

Аружан басын шайқады:

– Футбол ойнасам, үй тапсырмасын кім орындайды?

– Үй тапсырмасын орындау, әрине маңызды, – деді анасы, қылқаламын қойып, – Көп дүниеге араласатының үшін сені мақтан етемін, әрине.

Бірақ, сонымен қатар өте маңызды бір нәрсені ұмытпа.

«Кілең бестікке оқу шығар», – деп ойлады Аружан.

– Уақытты қызықты өткізу, – деді анасы.

Аружан анасының уақытты қызықты өткізу үй тапсырмасын орын-даудан да маңызды деп ойлатынына таң қалды.

– Сурет салу мен теннис ойнауға уақыт таба алмасам, көңіл күйім бұзылар еді, – деп қосып қойды анасы.

– Жазылар едім, бірақ мен футболды нашар ойнайтын сияқтымын, – деп мойындады Аружан. Футболға жазылмауының негізгі себебі осы

еді. Ол өзгелерден нашар ойнайтын ойынға қатысқысы келмеді. Түптеп келгенде, ол барлығынан үздік болуға үйренген ғой.

– Онда тұрған не бар екен? – деді анасы. – Жеңілемін деген ойға бола футболға барудан бас тартасың ба?

– Жеңіліп қалсам несі қызық? – деді Аружан ызалана.

– Неге қызық емес екен? – деп сұрады анасы.

– Түсінбейсіз, – деп күрсінді ол, – сіз, мысалы, ешқа-шан жаман сурет салмас едіңіз.



– Мені бірден осындай жақсы суретші болып туа қалды деп ойласаң, қатты қателесесің, – деп тіл қатты анасы. – Жүре ғой...

Ол үйге кіріп, ескі суреттерін шығара бастады.

– Мұны сіз салған жоқ шығарсыз! – деді Аружан таңдана әрі шошына.

Ол сондай нашар суреттерді анасының салғанына сенбей тұр еді.

– Әрине, мен салдым, – деп күлді анасы. – Бұл суреттердің бірде-біреуін ешкім сатып та алмайды. Бірақ мен үшін бұл суреттер сондай ыстық.

– Осындай нашар сурет салып жүріп те қылқаламнан безіп кетпегеніңізге таң қалам, – деді Аружан. Кенет ол мұндай жағдайда ерекше ерік-жігер керек екенін түсінді.

– Ол кезде сурет салуды енді-енді үйреніп жүргенмін. Түстерді араластырып, сурет салғанды ұнататынмын. Сурет салу маған шабыт берді. Ал, жақсы сурет салу – бәліштің бетіндегі тәтті қаймақты жеген сияқты ғой. Көңіліңді көтере түседі, – деп түсіндірді анасы.

Аружан анасының сурет салуды өте жақсы көретінін енді түсінген еді.

– Футболды жақсы ойнай аламын ба, жоқ па – екінші кезектегі мәселе. Алдымен өзіме ұнаған соң, үйірмеге жазылуым керек екен ғой, – деді Аружан.

– Әрине!

– Сіздің сурет салуды үйреніп кеткеніңіздей, мен де допты жақсы тебе бастармын.

– Дұрыс айтасың! Ол үшін шыдам мен көп дайындық қажет. Әрі жаңа достар да табарсың, – деді анасы. – Осы үшін-ақ футболға жазылуға болмас па?

– Ал, футбол кейін ұнамай қалса ше?

– Ештеңе етпейді. Онда футболға қатыспай-ақ қоясың. Басқа бір ермек табасың. Бірақ қазір қызығып тұрған соң, футболға барып көрмесең, оның саған ұнайтын, ұнамай-тынын қайдан білесің?

Аружан сәл кідіріп барып:

– Анашым... Доп тебуді үйрене алмасам, маған ренжіп қалмайсың ба? – деп сұрады ол анасынан.

Ол бәрінен бұрын ата анасын ренжітіп алудан қатты қорқатын.

– Жоға. – Анасы күлім-сіреп Аружанды бауырына тартты. – Неге олай дейсің?

Аружан үндемеді. Шыны-мен де неге олай ойлайтынын өзі де білмейтін еді.

– Аружан, әкең екеуіміз сені мақтан тұту үшін тек қана беске

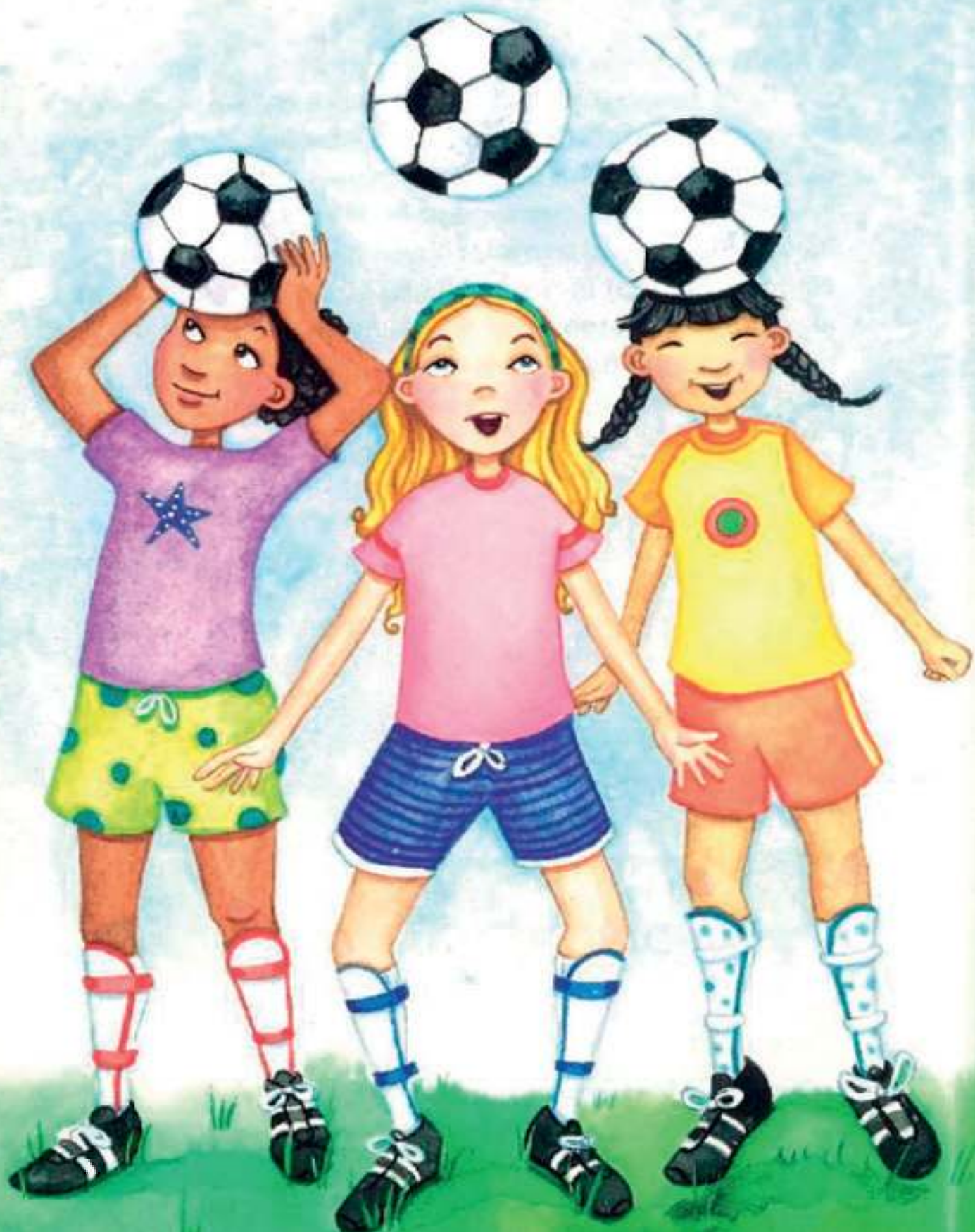




оқуға немесе футболдан чемпион болуға міндетті емессің, – деді анасы. – Түптеп келгенде, біз сені осы қалпыңда жақсы көреміз.

Аружан қуанып кетті: әрбір салада ерекше болуға, әрбір істі мінсіз атқаруға тыраштанудың түк те қажеті жоқ екен. Ол өзіне ұнайтын іспен ғана айналысып, сол салада топ жара алады. Жаңа нәрсені бастаудың себебі тым көп. Үздік болудан бұрын, ол іс ең алдымен өзіңе ұнаса ғажап емес пе?! Аружан футболға жазылғысы келетінін түсінді.







# ШАТТЫҚ КҮЙІ

Аружан футбол командасына жазылды. Ойын маусымы бір айдан соң басталды. Жаттықтырушысы оларға көп нәрсе үйретті. Мысалы, допты қалай тебу керек, қарсыласың допты алып алмау үшін не істеу керек – бәрін ақырындап үйрене бастады. Бірде дайындық барысында баспен қалай доп соғуды да біліп алды. Мұның бәрі керемет еді. Аружан футбол ойнаған кезде бәрін ұмытатын. Себебі, ойын өте қызық. Оған футбол өте ұнады. Футболдың ең жақсысы – Гүлжанмен және жаңа достарымен уақытын тамаша өткізді. Жеңістер, жұлдызды сәттер анасы айтқандай, «бәліштің бетіндегі тәтті қаймақ» секілді: көңіліңді одан әрі көтере түседі.

Аружан құрамында болған «Жолбарыстар» командасы кей матчтарды жеңіп, ал кейде кез келген басқа командалар сияқты, ұтылып та қалды. Жеңіске жету, әрине, әлдеқайда жақсы әсер сыйлайды. Бірақ жеңілген кезде де Аружан қатты күйгелектенбейтін болды. Оларға бәрі қызық еді. Жанына жақын іске көп көңіл бөлгендеріне және жаңа нәрселерді үйренгеніне қуанатын. Ал қателіктер мен жеңілістер – «ханның қызында да болады». «Жеңілсе жер көтереді». Әрбір жеңілістен соң «Жолбарыстар» командасы жаңа әдіс-тәсілді үйренді.

Көктемде күн ұзарып, жыли түсті. «Жолбарыстар» да маусымның соңғы ойынын ойнады. Жайма шуақ, жып-жылы күндердің бірі еді. Сарғалдақтарды жел тербеп, шөптің исі мұрынды қыттықтайды. Аружан алаңға жүгіріп шықты. Оның жүрегін мазалаған күйгелек сезім әлдеқашан құрып біткен еді. Иә, мінсіз адам жоқ! Оны мойындап, барыңды бағалай білсең тамаша емес пе?!

Ол бүгін ерекше көңілді. Бұл ерекше бір сезім болатын. Әр қадамына риза адамның шаттық күйі еді.











# МІНСІЗ АДАМ ЖОҚ

## Перфекционизм туралы балаларға арналған әңгіме

Аружан Мұратқызы әркез алдыңғы қатарда жүргісі келеді. Әлдебір істе кенже қалып қойса, еңсесі түсіп, салы суға кетеді. Жеңілемін-ау деп қауіптенсе, жаны қалайтын істі де орындағысы келмейді, ондай сәттерде тым сылбыр. Әркез өзін өзгелермен салыстыра береді. Әрбір ісінің мінсіз бола қоймайтынына жаны ауырады.

Анасы мен ұстаздарының көмегімен Аружан бойындағы осы мінезін түзейді. Бәрінен асып түсуді ойға алмай-ақ, көңілі ауған іске кірісуді үйренеді.

«Мінсіз адам жоқ» кітабында әсіре перфекционизм өмірдің жарқын түстерін көруге кедергі болатыны жайлы айтады. Өр істі мінсіз атқаруым керек деп жанталасқан әрбір балаға осы кітапты оқуға кеңес берер едім».

**Мартин М. Энтони, PhD;**

«Мінсіздік кедергі келтіре бастағанда: перфекционизммен күресуге арналған стратегиялар» («When Perfect Isn't Good Enough: Strategies for Coping with Perfectionism») кітабының авторы, психолог, профессор, Торонтодағы Риерсон университетінің профессоры

«Эллен Флэнган Бернс перфекционизм «дертіне» ұшыраған балаларға тамаша сыйлық жасаған екен. Осы кітапты оқыған бала әрбір адам жаза басатынын, барлық істі мінсіз орындаймын деп тыраштанудың қажеті жоғын түсінеді».

**Розмари Каллард-Шульгит,**

EdD; «Перфекционизм және дарынды балалар» («Perfectionism and Gifted Children») кітабының авторы